

5. 9 Zeměpis

Charakteristika vyučovacího předmětu

Vyučovací předmět *Zeměpis* je součástí vzdělávacích oblastí *Člověk a příroda* a *Člověk a společnost* z RVP. Zahrnuje obsah vzdělávacího oboru *Geografie* a integruje obsah vzdělávacího oboru *Geologie* a i části vzdělávací oblasti *Informatika a informační a komunikační technologie*. Rovněž integruje tématické okruhy průřezových témat *Environmentální výchova*, *Multikulturní výchova* a *Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech* z RVP. Předmět má celou řadu mezipředmětových vztahů k ostatním oborům vyučovaným na škole (matematika, fyzika, biologie, dějepis, základy společenských věd).

Je jedním z předmětů, který studentům umožňuje poznávání přírody jako systému, chápání důležitosti udržování přírodní rovnováhy, uvědomování si užitečnosti přírodovědných poznatků a jejich aplikaci v praktickém životě, rozvíjení dovedností objektivně a spolehlivě pozorovat, experimentovat, vytvářet a ověřovat hypotézy, vyvozovat z nich závěry a ty ústně a písemně interpretovat. Učí studenty rozlišovat příčiny přírodních dějů, souvislosti a vztahy mezi nimi, předvídat je, popřípadě ovlivňovat, a to hlavně v souvislosti s řešením praktických problémů. Zeměpis obohacuje rozhled studentů uvedením do hlavních přírodních a sociálních podmínek a faktorů života lidí v blízkém území místní krajiny, místním regionu, na území České republiky, v Evropě a dalších světadílech. Umožňuje studentům orientovat se v současném světě a v problémech současného lidstva, uvědomovat si civilizační rizika a perspektivy budoucnosti lidstva i vlastní spoluzodpovědnost za kvalitu života na Zemi a vztahu lidí k jejich přírodnímu i společenskému prostředí. Zeměpis, pohybující se na rozhraní přírodních a společenských věd, má možnost sledovat interakci mezi přírodou a lidskou společností.

Časové vymezení předmětu

Ročník	1./ kvinta	2./ sexta	3./ septima	4./ oktáva
Počet hodin	2	2	2,5	0

Organizační vymezení předmětu

Výuka *Zeměpisu* probíhá neděleně v multimediální zeměpisné učebně nebo z organizačních důvodů i v jiných, zpravidla kmenových učebnách. Ve čtvrtém ročníku je podle zájmu zařazen výběrový zeměpisný seminář s dotací 2 hodiny týdně.

K preferovaným formám výuky patří praktické činnosti s mapami a zeměpisnými daty, prezentace, referáty, tematická videa a skupinové projekty.

Součástí výuky jsou např. zeměpisné vycházky, besedy, výukové pořady a zeměpisné exkurze realizované i mimo budovu školy.

Výchovné a vzdělávací strategie

Vyučující zeměpisu používají ve výuce postupy, metody a formy výuky, které vedou k utváření klíčových kompetencí žáků.

KOMPETENCE K UČENÍ

(vést studenty k odpovědnosti za své vzdělávání, umožnit jim osvojit si strategii učení a motivovat je pro celoživotní vzdělávání)

Učitel:

- vytváří a rozvíjí zájem studentů o poznávání svého regionu, své vlasti a cizích zemí
- zadává studentům úlohy, referáty či anotace, při jejichž řešení nebo tvorbě musí vyhledávat, zpracovávat, třdit a používat potřebné informace z širších informačních zdrojů - map, tabulek, grafů, obrázků, knih, filmů, časopisů, internetu, denního tisku, televize
- učí studenty plánovat, organizovat a vyhodnocovat jejich činnost
- učí studenty zpracovávat informace z hlediska důležitosti

- podporuje využívání cizího jazyka a mediální techniky
- umožňuje studentům pozorovat a experimentovat, porovnávat výsledky a vyvozovat závěry
- snaží se studenty motivovat k učení

KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ

(podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů)

Učitel:

- vytváří praktické problémové úkoly a učí studenty je řešit
- rozvíjí schopnost objevovat a formulovat problém a hledat různé varianty řešení
- podporuje originální způsoby řešení, samostatnost, tvořivost a logické myšlení
- učí studenty chápat jevy v souvislostech, vyvozovat, zobecňovat
- podporuje týmovou spolupráci při řešení problémů
- na zeměpisné vycházce či exkurzi předkládá studentům úkoly, které propojují teoretické poznatky s praxí

KOMPETENCE KOMUNIKATIVNÍ

(vést žáky k otevřené, všestranné a účinné komunikaci)

Učitel:

- vede studenty k přesnému a logicky uspořádanému vyjadřování či argumentaci
- učí studenty prezentovat své myšlenky, názory a práce
- klade důraz na kulturní úroveň mluveného i psaného projevu
- podporuje konstruktivní kritiku i sebekritiku při hodnocení
- podporuje přátelskou komunikaci mezi studenty a vyučujícím a mezi studenty navzájem

KOMPETENCE SOCIÁLNÍ A PERSONÁLNÍ

(rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat, pracovat v týmu, respektovat a hodnotit práci vlastní i druhých)

Učitel:

- vede studenty k osvojování dovednosti kooperace a společného hledání optimálního řešení problému
- podporuje práci ve skupinách, týmech a učí studenty zastávat v těchto týmech různé role
- upevňuje ve studentech vědomí, že ve spolupráci lze lépe naplňovat osobní i společné cíle
- učí studenty hodnotit práci skupiny, práci svou i práci ostatních členů skupiny
- netoleruje případné projevy rasismu, xenofobie a nacionalismu

KOMPETENCE OBČANSKÉ

(vychovávat žáky jako svobodné občany, plnící si své povinnosti, uplatňující svá práva a respektující práva druhých, jako osobnosti zodpovědné za svůj život, své zdraví a své životní prostředí, jako ohleduplné bytosti schopné a ochotné účinně pomoci v různých situacích)

Učitel:

- vede studenty k poznání možnosti praktického využití geografických dovedností a znalostí
- vede studenty k aktivní ochraně duchovních, kulturních a materiálních výtvorů minulosti i současnosti
- vytváří a upevňuje ve studentech pocit zodpovědnosti za předávání duchovního, kulturního a materiálního bohatství dalším generacím
- vede studenty k aktivní ochraně jejich zdraví a k aktivní ochraně životního prostředí
- netoleruje agresivní, hrubé, vulgární a nezdvořilé projevy chování studentů
- netoleruje nekolégiální chování a odmítnutí požadované pomoci

KOMPETENCE K PODNIKAVOSTI

Učitel:

- vede studenty k rozvíjení jejich osobního i odborného potenciálu
- podporuje aktivní přístup, vlastní iniciativu a tvořivost studentů
- vede studenty ke kritickému hodnocení dosažených výsledků

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru geografie

PŘÍRODNÍ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy

Žák:

- 1.1. porovná postavení Země ve vesmíru a podstatné vlastnosti Země s ostatními tělesy sluneční soustavy
- 1.2. porovná na příkladech mechanismy působení endogenních (včetně deskové tektoniky) a exogenních procesů, jejich příčiny a jejich vliv na utváření zemského povrchu a na život lidí
- 1.3. objasní mechanismy globální cirkulace atmosféry a její důsledky pro vytváření klimatických pásů
- 1.4. objasní velký a malý oběh vody a rozliší jednotlivé složky hydrosféry a jejich funkci v krajině
- 1.5. hodnotí vodstvo a půdní obal Země jako základ života a zdroje rozvoje společnosti
- 1.6. rozliší hlavní biomy světa
- 1.7. rozliší složky a prvky fyzickogeografické sféry a rozpozná vztahy mezi nimi

SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy

Žák:

- 2.1. zhodnotí na příkladech dynamiku vývoje obyvatelstva na Zemi, geografické, demografické a hospodářské aspekty působící na chování, pohyb, rozmístění a zaměstnanost obyvatelstva
- 2.2. analyzuje hlavní rasová, etnická, jazyková, náboženská, kulturní a politická specifika s ohledem na způsob života a životní úroveň v kulturních regionech světa
- 2.3. identifikuje obecné základní geografické znaky a funkce sídel a aktuální tendence ve vývoji osídlení
- 2.4. zhodnotí na příkladech světové hospodářství jako otevřený dynamický systém s určitými složkami, strukturou a funkcemi a zohlední faktory územního rozmístění hospodářských aktivit, vymezení jádrové a periferní oblasti
- 2.5. zhodnotí nerovnoměrné rozmístění, objem a distribuci světových surovinových a energetických zdrojů
- 2.6. rozliší a porovnává státy světa a jejich mezinárodní integrační uskupení a organizace podle kritérií vzájemné podobnosti a odlišnosti
- 2.7. lokalizuje na politické mapě světa hlavní aktuální geopolitické problémy a změny s přihlédnutím k historickému vývoji
- 2.8. vyhledá na mapách hlavní světové oblasti cestovního ruchu, porovná jejich lokalizační faktory a potenciál

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy

Žák:

- 3.1. zhodnotí na příkladech různé krajiny jako systém pevninské části krajinné sféry se specifickými znaky, určitými složkami, strukturou, okolím a funkcemi
- 3.2. analyzuje na konkrétních příkladech přírodní a kulturní (společenské) krajinné složky a prvky krajiny
- 3.3. zhodnotí některá rizika působení přírodních a společenských faktorů na životní prostředí v lokální, regionální a globální úrovni

REGIONY

Očekávané výstupy

Žák:

- 4.1. rozlišuje na konkrétních územních příkladech mikroregionální, regionální, státní, makroregionální a globální geografickou dimenzi
- 4.2. vymezení místní region podle bydliště, školy na mapě podle zvolených kritérií, zhodnotí přírodní, hospodářské a kulturní poměry mikroregionu a jeho vazby k vyšším územním celkům a regionům
- 4.3. zhodnotí polohu, přírodní poměry a zdroje České republiky
- 4.4. lokalizuje na mapách hlavní rozvojová jádra a periferní oblasti České republiky, rozlišuje jejich specifika
- 4.5. lokalizuje na mapách makroregiony světa, vymezení jejich hranice, zhodnotí jejich přírodní, kulturní, politické a hospodářské vlastnosti a jednotlivé makroregiony vzájemně porovná

GEOGRAFICKÉ INFORMACE A TERÉNNÍ VYUČOVÁNÍ

Očekávané výstupy

Žák:

- 5.1. používá dostupné kartografické produkty, další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů
- 5.2. orientuje se pomocí map v krajině
- 5.3. používá s porozuměním vybranou geografickou, topografickou a kartografickou terminologii
- 5.4. vytváří a využívá vlastní mentální schémata a mentální mapy pro orientaci v konkrétním území
- 5.5. čte, interpretuje a sestavuje jednoduché grafy a tabulky, analyzuje a interpretuje číselné geografické údaje

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru geologie

SLOŽENÍ STRUKTURA A VÝVOJ ZEMĚ

Očekávané výstupy

Žák:

- 1.1. porovná složení a strukturu jednotlivých zemských sfér a objasní jejich vzájemné vztahy
- 1.2. využívá vybrané metody identifikace materiálů

GEOLOGICKÉ PROCESY V LITOSFÉŘE

Očekávané výstupy

Žák:

- 2.1. analyzuje energetickou bilanci Země a příčiny vnitřních a vnějších geologických procesů
- 2.2. určí nerostné složení a rozpozná strukturu běžných magmatických, sedimentárních a metamorfovaných hornin
- 2.3. analyzuje různé druhy poruch v litosféře
- 2.4. využívá geologickou mapu ČR k objasnění geologického vývoje regionů

VODA

Očekávané výstupy

Žák:

- 3.1. zhodnotí využitelnost různých druhů vod a posoudí možné způsoby efektivního hospodaření s vodou v příslušném regionu

ČLOVĚK A ANORGANICKÁ PŘÍRODA

Očekávané výstupy

Žák:

- 4.1. určí základní vlastnosti vzorků půdního profilu a navrhne využitelnost a způsob efektivního hospodaření s vodou v příslušném regionu
- 4.2. posuzuje geologickou činnost člověka z hlediska možných dopadů na životní prostředí

- 4.3. posoudí význam i ekologickou únosnost těžby a zpracovatelských technologií v daném regionu
- 4.4. vyhodnotí bezpečnost ukládání odpadů a efektivitu využívání druhotných surovin v daném regionu

Zeměpis – 1.ročník a kvinta

KONKRETIZOVANÝ VÝSTUP	KONKRETIZOVANÉ UČIVO	NÁSTROJE, HODNOCENÍ	VAZBY, PŘESAHY
<p>Žák:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objasní obsah předmětu Zeměpis - zhodnotí postavení Země ve vesmíru a porovná podmínky panující na Zemi s ostatními planetami Sluneční soustavy - popíše tvar a velikost Země - popíše pohyby Země a jejich důsledky - posoudí vliv střídání ročních dob v různých místech Země na přírodu a společnost - zhodnotí gravitační vlivy mezi Zemí, Měsícem a Sluncem a jejich důsledky - používá dostupné kartografické produkty, další geografické zdroje dat a informací v tištěné i elektronické podobě pro řešení geografických problémů - reprodukuje historický vývoj mapování a map našeho území - vyjádří principy kartografické projekce azimutální, kuželové a válcové, v poloze normální, příčné a obecné - používá s porozuměním vybranou topografickou a kartografickou terminologii - čte, interpretuje a sestavuje jednoduché grafy a 	<p>ÚVOD DO PŘEDMĚTU ZEMĚPIS</p> <p>PŘÍRODNÍ PROSTŘEDÍ</p> <p>ZEMĚ JAKO VESMÍRNÉ TĚLESO</p> <ul style="list-style-type: none"> - vesmír, galaxie, hvězdy, planety, planetky, komety, meteorická tělesa, gravitace, zákony pohybu kosmických těles - tvar a pohyby Země, zemská osa - důsledky pohybů Země pro život lidí a organismů - střídání dne a noci, střídání ročních období, rozdílná délka dne, místní, světový a pásmový čas, letní čas, časový posun, datová hranice, kalendář, slapové jevy <p>GEOGRAFICKÉ INFORMACE A TERÉNNÍ VYUČOVÁNÍ</p> <p>KARTOGRAFIE A TOPOGRAFIE</p> <ul style="list-style-type: none"> - glóbus a mapa, obsah a měřítko mapy, legenda mapy, druhy map, plán, zeměpisná síť, typy kartografických zobrazení, další způsoby vyjadřování na mapě – diagram, kartodiagram, lokalizovaný diagram, anamorfóza, tečková metoda - praktická aplikace - plán města, turistická mapa, katastrální mapa, tematické mapy <p>VYJADŘOVACÍ JAZYK</p> <ul style="list-style-type: none"> - obecně používané pojmy, symboly, zkratky, smluvené značky, vysvětlivky, statistická 	<p>ŘR</p> <p>T, PS, R, ŘR, SP, Ú</p> <p>PP, PS, SP, Ú</p> <p>SP, PS</p>	<p>OVO: 1.1</p> <p>Fyzika - pohyb těles, vzájemné působení</p> <p>OVO: 5.1</p> <p>OVO: 5.3, 5.5</p>

<p>tabulky, analyzuje a interpretuje číselné geografické údaje</p> <ul style="list-style-type: none"> - vyčte informace z leteckých a družicových snímků - vytváří a užívá vlastní mentální schémata a mapy pro orientaci v konkrétním území - orientuje se pomocí map v krajině - porovná složení a strukturu jednotlivých zemských sfér a objasní jejich vzájemné vztahy - analyzuje energetickou bilanci Země a příčiny vnitřních a vnějších procesů - porovná na příkladech mechanismy působení endogenních a exogenních procesů a jejich vliv na utváření zemského povrchu a na život lidí - analyzuje různé druhy poruch v litosféře - popíše vznik antropogenních tvarů, zhodnotí jejich funkci a míru narušení krajiny - porovná horizontální a vertikální členitost oceánů a pevnin - popíše princip skleníkového efektu, objasní jeho vliv na život na Zemi a příčiny a důsledky jeho zesilování - objasní mechanismy globální cirkulace atmosféry a její důsledky pro vytváření klimatických pásů - zdůvodní zvláštnosti podnebí hlavních klimatických oblastí světa a posoudí jejich vliv na život společnosti 	<p>data, ostatní informační, komunikační a dokumentační zdroje dat pro geografii</p> <p>GEOGRAFICKÉ INFORMAČNÍ SYSTÉMY</p> <ul style="list-style-type: none"> - geografický informační systém (GIS) - dálkový průzkum Země (DPZ) - praktické využití GIS a DPZ <p>TERÉNNÍ GEOGRAFICKÁ VÝUKA PRAXE A APLIKACE</p> <ul style="list-style-type: none"> - geografická exkurze, praktická topografie, orientace, bezpečnost pohybu a pobytu v terénu <p>FYZICKOGEOGRAFICKÁ SFÉRA</p> <ul style="list-style-type: none"> - litosféra: složení zemského tělesa, zemská kůra, litosférické desky, posun kontinentů, endogenní a exogenní síly a procesy, geomorfologie, hypsografická křivka, tvary a typy georeliéfu, reliéf oceánského dna - atmosféra: význam atmosféry, složení, její vrstvy, procesy v ní probíhající, počasí, podnebí, podnebné pásy, meteorologie, klimatologie, skleníkový efekt, destrukce ozónové vrstvy, monzun, pasát, cyklona, anticyklona, klimadiagram, vzduchová hmota, vzduchová fronta, předpověď počasí, synoptická mapa - hydrosféra: rozložení vodních zásob na 	<p>SP, PS</p> <p>PP, MoS</p> <p>T, PS, SP, ŘR, DF, Ú</p> <p>Pro</p>	<p>Informatika – Zdroje a vyhledávání informací, komunikace</p> <p>OVO: 5.2, 5.4</p> <p>OVO: 1.2</p> <p>OVO Geologie: 1.1, 2.1, 2.3</p> <p>PT: Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí</p> <p>OVO: 1.3</p> <p>PT: Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí</p>
--	---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> - objasní princip velkého a malého oběhu vody, rozliší jednotlivé složky hydrosféry a jejich funkci v krajině - specifikuje režim odtoku konkrétní řeky v závislosti na klimatu oblasti, kterou protéká - zhodnotí vlastnosti mořské vody a oceánských proudů - jejich vliv na klima - zhodnotí vodstvo a půdní obal Země jako základ života a zdroje rozvoje společnosti - zhodnotí využitelnost různých druhů vod a posoudí možné způsoby efektivního hospodaření s vodou v daném regionu - zdůvodní rozšíření půdních typů v určité podnebné oblasti - hodnotí vodstvo a půdní obal Země jako základ života a zdroje rozvoje společnosti - rozliší hlavní biomy světa - rozliší složky a prvky fyzickogeografické sféry a rozpozná vztahy mezi nimi - popíše regionální rozdíly v rozložení fyzickogeografických prvků, jevů a procesů v závislosti na šířkové pásmovitosti a výškové stupňovitosti - zhodnotí na příkladech různé krajiny jako systém pevninské části krajinné sféry se specifickými znaky, určitými složkami, strukturou, okolím a funkcemi - analyzuje na konkrétních příkladech přírodní a kulturní složky a prvky krajiny - určí limity přírodního prostředí pro rozvoj území - objasní hlavní zásady koncepce trvale udržitelného rozvoje - zhodnotí některá rizika působení přírodních a společenských faktorů na životní prostředí v lokální regionální a globální úrovni 	<p>Zemi, procesy v hydrosféře, povodí, rozvodí, úmoří, říční síť, bezodtoké oblasti, režim řek, vznik jezer, ledovce - vznik, druhy, kryogenní tvary, voda v mořích - salinita, oceánské proudy, efekt slapových jevů</p> <p>- pedosféra: půda - složení, význam, půdotvorní činitele, půdotvorné procesy, druhy a typy půd, ochrana půdního fondu</p> <p>- biosféra: vegetační stupně a pásma, biomy, vzájemné vazby a souvislosti</p> <p>ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ INTERAKCE PŘÍRODA - SPOLEČNOST</p> <ul style="list-style-type: none"> - typ krajiny – přírodní, kulturní, přeměněná, devastovaná, degradovaná, rekultivovaná - trvale udržitelný rozvoj - globální problémy lidstva - limity přírodního prostředí - ochrana přírody a životního prostředí 	<p>B, R, PS, ŘR</p> <p>Během celého roku se s ohledem na charakter učiva prolíná hodnocení ústního či písemného zkoušení, testy, referáty a projektové úkoly.</p>	<p>PT: Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí</p> <p>OVO: 1.4, 1.5</p> <p>OVO Geologie: 3.1,4.1 PT: Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí</p> <p>OVO: 1.6, 1.7</p> <p>OVO: 3.1, 3.2, 3.3</p> <p>PT:Environmentální výchova – Člověk a životní prostředí</p> <p>Biologie - ekologie</p>
--	--	---	---

<ul style="list-style-type: none">- posuzuje geologickou činnost člověka z hlediska možných dopadů na životní prostředí- posoudí význam a ekologickou únosnost těžby- vyhodnotí bezpečnost ukládání odpadů- zdůvodní nerovnoměrné rozmístění a využívání přírodních zdrojů a energií ve světě- posoudí příčiny a hodnotí následky globálního narušení životního prostředí		<p>V hodinách se střídají metody výkladu, skupinové práce, samostatné práce, prezentace, řízeného rozhovoru, kritického čtení, myšlenkové mapy a rozboru tem. filmů a zpráv.</p>	<p>OVO Geologie: 4.2, 4.3, 4.4</p>
---	--	--	------------------------------------

<p>hlavní produkční oblasti významných plodin a hospodářských zvířat</p> <ul style="list-style-type: none"> - zhodnotí nerovnoměrné rozmístění, objem a distribuci světových surovinových a energetických zdrojů - rozlišuje průmyslová odvětví a zdůvodňuje jejich prostorovou lokalizaci - zhodnotí systém dopravy, vliv jednotlivých druhů dopravy na životní prostředí - vyhledá na mapách hlavní oblasti cestovního ruchu, porovná jejich lokalizační faktory a potenciál - orientuje se v základních pojmech mezinárodního obchodu - zhodnotí pozitivní a negativní aspekty globalizace <p>- rozlišuje na konkrétních územních příkladech mikroregionální, regionální, státní, makroregionální a globální geografickou dimenzi</p> <p>- lokalizuje na mapách makroregiony světa, vymezí jejich hranice, zhodnotí jejich přírodní, kulturní, politické a hospodářské poměry</p> <p>- provede srovnání jednotlivých makroregionů</p>	<ul style="list-style-type: none"> - průmysl: nerostné suroviny, odvětvová struktura - lokalizace jednotlivých odvětví - doprava: význam a druhy dopravy - cestovní ruch a služby: typy služeb a hlavní oblasti cestovního ruchu <p>MAKROREGIONY SVĚTA</p> <ul style="list-style-type: none"> - jádrové oblasti - periferie, modelový region, modelové problémy - regiony světa: regionalizace v rámci kontinentů (kromě Evropy a České republiky) - Afrika - Amerika - Asie - Austrálie 	<p>T, Ú, R, SP, PS, ŘR</p> <p>Během celého roku se s ohledem na charakter učiva prolíná hodnocení ústního či písemného zkoušení, testy, referáty a projektové úkoly. V hodinách se střídají metody výkladu, skupinové práce, samostatné práce, prezentace, řízeného rozhovoru, kritického čtení, myšlenkové mapy a rozboru temat. filmů a zpráv.</p>	<p>OVO: 4.1, 4.5</p>
--	---	--	----------------------

